

EMIL KALINOWSKI

Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów

Płyta nagrobna wojskiego bielskiego Walentego Mościckiego z 1600 r. Rzecz o zabytku i jego fundatorze

Słowa kluczowe: płyta nagrobna, inskrypcja, szlachta, Podlasie, urzędnicy ziemscy, Walenty Mościcki, Jabłonka Kościelna, Tybory-Kamianka

Key words: tombstone, inscription, nobility, Podlasia, land officials, Walenty Mościcki, Jabłonka Kościelna, Tybory-Kamianka

Pomniki sztuki sepulkralnej z doby staropolskiej w środkowo-zachodniej części historycznego Podlasia są niezwykle rzadkie. Jednym z nielicznych zachowanych do dzisiaj takich zabytków jest płyta nagrobna wojskiego bielskiego Walentego Mościckiego z 1600 r., wmurowana w ścianę kruchty rzymskokatolickiego kościoła parafialnego pw. św. Michała Archaniola w Jabłonce Kościelnej (powiat wysokomazowiecki). Celem niniejszego artykułu jest opisanie obiektu, po krytycznym zebraniu i skorygowaniu dotychczasowych ustaleń literatury przedmiotu, oraz przybliżenie życiorysu jej fundatora na podstawie źródeł z epoki, a także naukowa edycja inskrypcji wraz z tłumaczeniem.

Najpełniejszy opis płyty nagrobnej Mościckiego można znaleźć w odpowiednim tomie *Katalogu Zabytków Sztuki w Polsce*, opracowanym przez Marię Kałamajską-Saeed¹. Pierwszym historykiem, który zwrócił uwagę na ten obiekt, był piszący w ostatniej ćwierci XIX w. kronikarz, a zarazem pleban sąsiedniej parafii Kulesze Kościelne, ks. Stanisław Ludwik Jamiołkowski, co więcej, sporządził on nawet jego odrys i odpis inskrypcji². W późniejszej literaturze historycznej istnienie zabytku odnotował Józef Szymański, podając go jako przykład realizacji wizerunków poszczególnych wyobrażonych na nim herbów i korygując ustalenia *Katalogu...* co do jednego z nich³. Płytę nagrobną Mościckiego wzmiankowały też opracowania z nurtu historii regionalnej, dotyczące parafii Jabłonka Kościelna⁴ i gminy Wysokie Mazowieckie⁵. W niedawnej edycji kroniki ks. Jamiołkowskiego wydawcy dokonali, niestety niezbyt udanej, próby przetłumaczenia łacińskiej inskrypcji na język

polski⁶. Ostatnio zaś polemikę z sugestią Marii Kałamajskiej-Saeed o rzekomym protestanckim charakterze tego zabytku podjął w swej rozprawie doktorskiej Łukasz Gołaszewski⁷.

O postaci Walentego Mościckiego wspominają herbarze Ignacego Kapicy⁸ i Seweryna Uruskiego⁹ oraz pomnikowe opracowanie Aleksandra Jabłonowskiego¹⁰. O dziwo, nie znajdujemy śladu zainteresowania jego osobą w dziełach znanego etnografa, archeologa i antykwarysty Zygmunta Glogera, urodzonego w Tyborach-Kamiance, niegdyś ośrodku dóbr wojskiego bielskiego¹¹. Z racji owego tytułu Mościcki został uwzględniony w podlaskim tomie *Urzędników staropolskich*¹². Dostrzeżono tę postać również w przytaczanych już pracach regionalistycznych o gminie Wysokie Mazowieckie¹³. Wszystkich pomniejszych wzmianek, których jest jeszcze co najmniej kilka, nie będziemy w tym miejscu szczegółowo wynotywywać. Zauważmy jedynie, że nie poświęcono mu biogramu ani w *Polskim słowniku biograficznym*¹⁴, ani też w *Słowniku biograficznym białostocko-tomżyńsko-suwańskim*¹⁵.

Wykorzystany materiał źródłowy – nie licząc samej płyty z inskrypcją – to przede wszystkim zachowane podlaskie akta sądowe¹⁶ oraz wypisy z nich autorstwa Ignacego Kapicy¹⁷. Należy wspomnieć jeszcze źródła proveniencji skarbowej¹⁸ oraz korespondencję, a konkretnie jeden list wydany drukiem w zbiorze dotyczącym kobiet z dynastii Jagiellonów¹⁹.

FUNDATOR

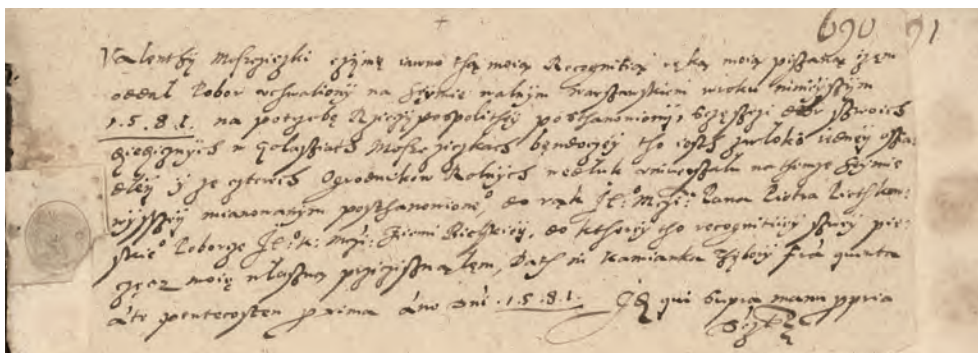
Walenty Mościcki urodził się prawdopodobnie około 1555–1556 r.²⁰ Był synem Pawła Gołasza Mościckiego *vel* Mościcznego, wnukiem Mikołaja, a prawnukiem Michała²¹. Mościccy to dziedziczący we wsi Gołasze-Mościska (Mościckie) odłam rodu Gołasiów-Gołaszów-Gołaszewskich herbu Kościesza, których przodkowie przybyli na tereny przyszłego Podlasia w XV w. Najstarsza znana obecnie wzmianka o Gołaszewskich w tych stronach pochodzi z roku 1442, o Mościskach – z 1493²². Przyjęcie odmiennego nazwiska przez szlachtę tego samego pochodzenia zdarzało się w tych stronach – tak było z Grodzkimi herbu Rola, pochodzącymi od swych sąsiadów Wnorów-Wnorowskich tegoż herbu, czy z niekiedy pojawiającymi się w źródłach Czosnowskimi-Kalinowskimi z Kalinowa-Czosnowa²³. Notabene Gołaszewscy z sąsiedniej wsi Gołasze-Dąb sporadycznie pisali się Dębowskimi lub Dębowymi, a z sioła Gołasze-Górki – Górkami²⁴.

Ojciec Walentego należał do wyróżniających się szlacheckich działaczy politycznych w ziemi bielskiej, do której zaliczała się okolica szlachecka Gołasze. Co najmniej dwukrotnie był wybierany posłem sejmowym – w latach 1564 i 1570²⁵. Sprawował też funkcje poborcy podatkowego (1568, 1570 i 1573) i sędziego kapiturowego (1573)²⁶. Zwieńczeniem jego kariery było stolnikostwo podlaskie, który to urząd dzierżył od awansu w roku 1570 do swej śmierci w 1574 (zmarł między 11 marca a 10 kwietnia)²⁷.

Starszym synem Pawła był Piotr, który w 1567 r. stawiał się konno na wyprawę wojenną pod chorągwią ziemi bielskiej w porządnym uzbrojeniu: w pancerzu i przyłbicy, z kordem, rusznicą i rohatyną²⁸. Kosztowny rynsztunek znamionował wyższy status majątkowy rodziny niż większości sąsiadów²⁹. Jeszcze dwa

lata wcześniej sam Paweł osobiście wyprawił się na wojnę – na koniu, w pancerzu, przyłbicy i z oszczepem³⁰. Został wówczas prawdopodobnie wysłany do obozu w imieniu części dziedziców Gołaszy-Mościsk, gdyż z całej wsi (ok. 20 włók) powinno służyć dwóch jeźdźców i tego drugiego posłał inny szlachcic³¹. Piotr Pawłowicz Mościcki nie występuje w późniejszych źródłach, co oznacza najprawdopodobniej, że przedwcześnie umarł, choć nie znamy okoliczności jego zgonu. Ze względu na nieodwracalne uszkodzenie tekstu nie wiemy wprawdzie, który z braci kwitował w grudniu 1574 r. pisarza grodzkiego Andrzeja Jałbrzyka Wyszynskiego ze spłaty długu zaciągniętego u ich nieżyjącego ojca, lecz równie dobrze mógł to być Walenty³². On też został wkrótce jedynym spadkobiercą zgromadzonej przez ojca fortunki – nie licząc ewentualnych sióstr, którym należałoby wypłacić posagi. Walentego spotykamy w znanych źródłach w latach 1575–1577, m.in. gdy oblatował w księgach ziemskich suraskich i drohickich zapisy majątkowe uczynione jeszcze na rzecz jego ojca³³. W owym czasie kontynuował też już na własną rękę pomnażanie majątku. Sporo informacji o dobrach rodziny Mościckich dostarczą rejestry podatkowe z lat 1576, 1578, 1580, 1581 i 1588 oraz zapiska sądowa z 1611 r. Podczas wspomnianej wyprawy roku 1567 brat Walentego, Piotr, wypełniał obowiązki wojskowy z ojcowskich posiadłości nie tylko w Gołaszach-Mościskach, ale i „z Woli, z Misztalów, z Tyborów i ze wszystkich zastawów i kupna [...] w powiecie drohickim”³⁴. Paweł Mościcki dzierżył te ostatnie już w 1564 r., kiedy to zalegał z dziesięciną stamtąd³⁵. Walenty w rodowym gnieździe w ziemi bielskiej posiadał jedną włokę osiadłą i czterech zagrodników („ogrodników”) rolnych, o czym zgodnie świadczą źródła z lat 1581 i 1611³⁶. W 1578 r. płacił jeszcze za trzech zagrodników rolnych, a w 1580 nie z całej, a z połowy włóki osiadłej³⁷. Na Tyborach: Kamiance, Żuławie, Olszewie, Misztalach i Trzciance w ziemi drohickiej miał łącznie cztery włóki osiadłe i 10 zagrodników rolnych, płacił też z dwóch dorocznych młynów wodnych (dane z 1580 i 1588 r.)³⁸. W 1576 r. poborca zapisał u niego tutaj cztery i pół włóki osiadłej oraz ośmiu zagrodników rolnych i dwóch bezrolnych³⁹. Pozostałością po owej „gospodarce młyńskiej” są istniejące po dziś dzień stawy w pobliżu dworu w Tyborach-Kamiance⁴⁰. Podczas bezkrólewia w 1587 r. na popisie pospolitego ruszenia ziemi bielskiej Mościcki wystawił poczet z dóbr położonych w ziemi bielskiej, drohickiej oraz w powiecie zambrowskim łomżyńskiej na sąsiednim Mazowszu⁴¹. Niedługo potem oskarżono go o zaleganie z podatkiem czopowym za lata 1588–1589 od karczmem prowadzonych przez jego poddanych dla poborcy bielskiego, lecz ostatecznie, po kilku latach, został uniewinniony⁴².

Lata osiemdziesiąte XVI w. to czas rosnącego znaczenia Mościckiego pośród lokalnej elity szlacheckiej. Chociaż ośrodkiem swych dóbr uczynił leżące w ziemi drohickiej Tybory-Kamiankę, to jako rodowity Bielszczanin działalność na polu publicznym prowadził wśród szlachty bielskiej. Jeszcze w 1579 r. zapisał się pośród jej przedstawicieli, którzy protestowali przeciwko postępowaniu wojewody w sprawie wyboru pisarza ziemskiego, pierwszy senator Podlasia usiłował bowiem narzucić swego kandydata na to stanowisko⁴³. Kilka lat później, w 1585 r., podczas następnej elekcji na pisarstwo, współobywatele bielscy wybrali Mościckiego jednym z czterech kandydatów na ten urząd. Ostatecznie przypadło ono piątemu szlachcicowi, dotychczasowemu wojskiemu bielskiemu Piotrowi Pietkowskie-

1. Własnoręcznie napisane zeznanie podatkowe W. Mościckiego z 1581 r. z odciskiem pieczęci z herbem Kościelna. Źródło: AGAD, ASK, dz. I, nr 47, k. 690, skan oryginału, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/e8095e05325398a35766e54c923389d763da6c45b7a99666bc0c9a605abb258a> [dostęp: 10 V 2022]

W. Mościcki's handwritten tax return from 1581 with a seal imprint with Kościelna's coat of arms. Source: AGAD, ASK, dz. I, nr 47, k. 690, scan of the original, <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/e8095e05325398a35766e54c923389d763da6c45b7a99666bc0c9a605abb258a> [access: 10 V 2022]

mu⁴⁴. Wakujące po awansie tegoż wojstwo otrzymał między końcem 1585 a końcem 1586 r. właśnie Mościcki. Wiadomo, że z tytułem tym wystąpił w uchwale sejmiku województwa podlaskiego, zwołanego do Brańska na początku bezkrólewia, w styczniu 1587 r., gdzie został wybrany jednym z sędziów kapturowych⁴⁵. Toteż jest właściwie pewne, że swój urząd musiał otrzymać jeszcze od zmarłego w grudniu poprzedniego roku króla Stefana Batorego⁴⁶. Kilka miesięcy później, w maju 1587 r., Mościcki uczestniczył w okazowaniu (popisie) pospolitego ruszenia pod Surazem, które miało jednocześnie charakter zjazdu szlacheckiego pomiędzy konwokacją a elekcją, i sygnował przyjętą wówczas uchwałę⁴⁷. Nie wiadomo, czy brał udział w wyborze króla latem tego roku, ponieważ brakuje jego podpisu pod postanowieniem uchwalonym przez reprezentantów województwa podlaskiego na polu elekcyjnym⁴⁸. Wojski bielski złożył przysięgę na wierność Zygmuntowi III dopiero 14 marca 1588 r. w Brańsku, razem z miejscowymi podstarościm i sędzią grodzkim, Jakubem Górskim i Melchiorzem Kostro⁴⁹. W 1589 r. wybrano go deputatem województwa podlaskiego do Trybunału Koronnego na kadencję 1589/1590, najpewniej jako przedstawiciela ziemi bielskiej⁵⁰. Kontynuował też starania o wyżej plasujący się w hierarchii urząd ziemski, stając w 1591 r. w szranki o sędziostwo bielskie, będąc jednym z kandydatów wybranych przez szlachtę⁵¹. Jego zabiegi poparł teść, kasztelan wiski Marcin Mężynski, wywodzący się z niedalekiego Mężenina w powiecie zambrowskim⁵², który z kolei o pomoc w tej sprawie poprosił samą królową-wdowę Annę Jagiellonkę⁵³. Ciotka napisała specjalny list wspierający kandydaturę Mościckiego do swego siostrzeńca, króla Zygmunta III. To jednak nie wystarczyło i urząd trafił w ręce wzmiankowanego wyżej Andrzeja Jałbrzyka Wysznińskiego, wojskiego drohickiego, wieloletniego pisarza grodzkiego brańskiego i wielokrotnego posła na sejmy⁵⁴. Niedługo potem, w 1593 r., Mościcki był obecny przy potwierdzeniu przez biskupa łuckiego Bernarda Maciejowskiego aktu fundacji para-

fii w Jabłonce Kościelnej, do której należały Tybory⁵⁵. Za pontyfikatu tego biskupa, a zatem do 1600 r., wojski rozwiódł się kanonicznie ze swoją małżonką, kasztelanówną wiską Krystyną Mężeńską. To zaś rozpoczęło długotrwały spór sądowy o zwrot jej posagu i przywianku, opiewających łącznie na niebagatelną kwotę 2 tys. złotych, który ciągnął się za Mościckim bodaj do końca jego żywota⁵⁶. W 1600 r., jak już wspomniano, ufundował sobie jeszcze za życia płytę nagrobną. Najprawdopodobniej była ona przeznaczona do prywatnej kaplicy grobowej wystawionej w Tyborach-Kamiance. Po tej dacie wojski bielski, jak się zdaje, rzadko już interesował się sprawami publicznymi. Jedynie w gorącym okresie rokoszu w czerwcu 1606 r. znalazł się wśród urzędników ziemi bielskiej, którzy sygnowali uchwałę sejmiku brańskiego wysyłającą posłów na zjazd w Lublinie⁵⁷. W poprzednich latach, dla których znane są akta sejmików, niekiedy zawierające podpisy obecnych na nich szlachciców, Mościckiego nie spotykamy. Znajdujemy za to sporo informacji o jego większych i mniejszych konfliktach, przy czym wśród adwersarzy prócz byłej żony znaleźli się m.in. szlachcic-cieśla z okolic Zambrowa oraz plebani z Jabłonki ks. Wojciech Górka i z niedalekiego Wysokiego (dziś Wysokie Mazowieckie) ks. Baltazar Gołębiowski⁵⁸. Być może proces z eksmałżonką doprowadził w końcu Mościckiego do finansowych tarapatów. Wcześniej, jeszcze w latach 1600–1605, stał pod tym względem całkiem nieźle, skoro pożyczał nawet pewne kwoty innym szlachcicom z urzędniczych rodzin, takim jak komornik polny ziemi bielskiej Adam Mieński, przyszyły podsędek, a potem sędzia ziemski, czy też Jan Górski, syn niegdyśszego podstarościego brańskiego Jakuba⁵⁹. Ze skargi wspomnianego szlachcica-rzemieślnika dowiadujemy się, że w 1605 r. Mościcki budował w swych dobrach kolejny lub przebudowywał czy remontował już istniejący młyn wodny, lecz nie spłacił wszystkich należności majstrowi – przeciwnie, jeszcze go znieważył, pobił, a swym sługom kazał ograbić z wartościowych rzeczy⁶⁰. Z kolei w 1611 r. wojski nie zapłacił należnego podatku ze swych dóbr w Gołaszach-Mościckich, za co znalazł się na liście zalegających ze spłatą sporządzonej przez poborcę ziemi bielskiej⁶¹.

Walenty Mościcki zmarł ok. 1615 r.⁶² Był żonaty najpewniej tylko raz, z Krystyną Mężeńską herbu Kościesza, i to z nią miał swe jedyne znane nam ze źródeł dziecko i spadkobiercę – syna Adama. Ten, choć nie sprawował żadnego urzędu, to podobnie jak ojciec i dziad był aktywnym działaczem politycznym w ziemi bielskiej. Szlacheccy sąsiedzi wybierali go marszałkiem sejmikowym, a nawet posłem sejmowym⁶³. Ożenił się z podkomorzanką brześcieńską Zofią Szujską, z którą miał dwóch synów i córkę, lecz odumarł ich ok. 1631 r.⁶⁴ Męska linia Mościckich z Tybor-Kamianki skończyła się na wnuku Walentego, Janie, który zginął w bitwie pod Piławcami w 1648 r.⁶⁵ Młodszy z braci, Kazimierz – wnioskując z milczenia o nim późniejszych źródeł – umarł prawdopodobnie wcześniej⁶⁶. Rodzinny majątek przejęła siostra ich obu, Zofia, żona Adama Rządkowskiego⁶⁷.

ZABYTEK

Szczegółowy opis wyglądu zewnętrznego płyty nagrobnej zamieszczono niżej, w pierwszej części edycji źródłowej. Aby się nie powtarzać, w tym miej-

scu poświęcimy więcej uwagi formie, symbolice i losom tego zabytku. Wykonany został z piaskowca szydłowieckiego⁶⁸, tworzywa chętnie używanego do polskich nagrobków renesansowych w XVI w.⁶⁹ Zmieniający się kierunek napisu w obramowaniu płyty może świadczyć o tym, że do grobowca miał być wolny dostęp z każdej strony, zatem nie planowano go chyba opierać o jedną ze ścian budynku, w którym chciano go umieścić. Uprawdopodobnia to tradycję zapisaną przez ks. Jamiolkowskiego, że grób Mościckiego znajdował się w prywatnej kaplicy dworskiej w Tyborach-Kamiance. Istnienie we wsi murowanej kaplicy, wtedy już zrujnowanej, potwierdza źródło kościelne z 1798 r.⁷⁰

Zarówno fakt nieumieszczenia płyty pierwotnie w katolickiej świątyni, jak i brak na niej wyobrażeń antropomorficznych i gęste usianie inskrypcji cytatami biblijnymi skłoniło późniejszych badaczy do tezy o protestanckim wyznaniu jej bohatera i fundatora zarazem⁷¹. Są to tylko poszlaki, na które brak twardych dowodów. Mościcki musiałby przejść konwersję na któreś z wyznań reformowanych w końcówce XVI stulecia, gdy te znajdowały się już ewidentnie w odwrocie wobec postępów kontrreformacji. Byłoby to dość niespotykane, zwłaszcza w tych stronach, choć teoretycznie możliwe, mogło zresztą sprowokować rozwód z Mężeńską – albo inaczej, być reakcją na wzięcie strony byłej małżonki przez Kościół katolicki. Notabene na początku XVI w. w ziemi bielskiej funkcjonowała dość chyba prężna społeczność ariańska, której członkami byli chorąży bielski Baltazar Wyszowski oraz Stanisław Wiszowaty, zięć słynnego Fausta Socyna, i wreszcie mieszczanin bielski Jan Tyszkiewicz *vel* Tyszkowic, antytrynitarski męczennik stracony w 1611 r.⁷² Wybraniu przez Mościckiego reformacji zdaje się jednak przeczyć wymowa zapisu sądowej z roku 1604, w której występując jako jeden z kolatorów i opierając się na prawie kanonicznym, wypomina on plebanowi z Jabłonki swą bezowocną z winy tegoż podróż do Janowa, miejsca rezydowania konsystorza diecezji łuckiej⁷³. Gdyby wojski bielski istotnie był „heretykiem”, nie uznawałby raczej jurysdykcji organów władzy biskupiej ani katolickiego prawa kościelnego.

Starotestamentowe cytaty łacińskie w inskrypcji nagrobnej w większości wydają się zaczerpnięte z Wulgaty. Zwraca wprawdzie uwagę zaszeregowanie przytoczonego psalmu, któremu nadano numer 27, zgodny z tradycją hebrajską, nie zaś 26 jak w Biblii chrześcijańskiej. Choć – o ile nie było zabiegiem celowym – mogło to wynikać z opatrznego odczytania noty marginalnej podanej również w zalecanej przez sobór trydencki Wulgacie łowańskiej. Z tej ostatniej nie pochodzi dość rzadko spotykana forma umieszczonego tutaj cytatu z księgi Hioba, choć wiadomo, że ustęp ten od wieków wzbudzał dyskusje biblistów⁷⁴. Lecz może intencją twórcy i/lub fundatora nie było literalne cytowanie, a parafraza lub też postać fragmentu wzięto skądś z bogatej ówczesnej literatury biblistycznej i dewocyjnej.

Treść inskrypcji ma charakter przede wszystkim religijny. Za pomocą wybranych passusów ze Starego Testamentu fundator wyraził żal za grzechy, jednocześnie zaś wiarę w Boże miłosierdzie i życie wieczne po śmierci. Ekspiacja wyeksponowana w napisie na obramowaniu płyty mogła być nawiązaniem do jego nieudanego małżeństwa. Samo zatroszczenie się o godny pochówek jeszcze za życia wynikało być może z tego, że jego syn po rozwodzie pozostał przy matce i Mo-

ścicki czuł się osamotniony, nie będąc pewnym nastawienia do siebie swego jednaka w przyszłości.

Wojski bielski niewiele zawarł o sobie w rzeczonej inskrypcji – podpisał się tylko urzędem ziemskim, a nie widział najwyraźniej potrzeby chwalić się innymi funkcjami, jakie w życiu sprawował: sędziego kapturowego i deputata trybunalskiego. Dążność do wypisania wszelkich mniejszych i większych godności oraz zasług zmarłego cechowała, jak się zdaje, zabytki z czasów nieco późniejszych, co wiązać należy z rozwojem szlacheckiej tytułomanii⁷⁵.

Część heraldyczna płyty nagrobnej nie ogranicza się tylko do herbu Kościesza Gołaszów-Mościckich, lecz ujmuje także trzy inne. Można je odczytać następująco: wyobrażony w drugim polu tarczy herbowej Ślepowron odnosi się najpewniej do rodu jego matki, Bończa w polu trzecim – do babki ojczystej, Grabie w czwartym – do prababki, matki dziada ojczystego. Niestety dotychczas nie udało się ustalić nazwisk tych skoliigaonych z Gołaszami familii szlacheckich. Można jedynie zauważyć, że były to herby obecne wśród familii sąsiadów z pogranicza ziem bielskiej, drohickiej i łomżyńskiej. Ślepowronem w najbliższej okolicy pieczętowali się Kuleszowie, Kalinowscy, Wróblewscy i może też Choińscy, jak również Kossakowscy i Gosiewscy⁷⁶. Bończę nosili w herbie np. Skarżyńscy i Szablowsky⁷⁷, Grabie – Jałbrzykowie-Wyszyńscy i Jałbrzykowscy, ci ostatni współdziedziczący na Tyborach-Kamiance⁷⁸. Ponieważ wizerunek Bończy ma dość niespotykany wygląd, wcześniejsi badacze mieli pewne problemy z jego identyfikacją – ks. Jamiołkowski w swym odrysie płyty zostawił w tym polu puste miejsce, a w *Katalogu zabytków sztuki...* omyłkowo nazwano ten herb Bogorią⁷⁹. Przy okazji warto dodać, że Mościckim z Gołasy i Tybor, zapewne ze względu na skojarzenie z innymi rodami tego nazwiska, niekiedy przypisywano błędnie herby Ślepowron (Kapica) i Ostoja (Samusikowie)⁸⁰.

Jak zanotował ks. Jamiołkowski, kaplica grobowa Mościckich w Tyborach-Kamiance przez późniejsze wieki niszczała, aż wreszcie została całkowicie rozebrana. Według tego przekazu cenna kamienna płyta została potem spożytkowana jako element brukowanej drogi, a z uwagi na dobry gatunek kamienia miejscowa ludność ostrzyła na niej noże⁸¹. Można się tylko domyślać, komu zawdzięczamy uratowanie zabytku poprzez przeniesienie go na godne miejsce w kruchcie kościelnej – czy któremuś z XIX-wiecznych właścicieli lub dzierżawców dworu w Kamiance, wśród nich ojcu Zygmunta Glogera, czy może samemu ks. Jamiołkowskiemu, plebanowi z niedalekich Kulesz, który znany był z zainteresowania „starożytnościami” i zostawił po sobie spore lapidarium, składające się głównie z kamieni młyńskich i kamiennych żaren⁸².

ZASADY EDYCJI

Inskrypcja została wydana w transliteracji, zgodnie z zaleceniami *Instrukcji wydawniczej dla źródeł epigraficznych*⁸³. Tekst dla lepszej orientacji Czytelnika podzielono na trzy sekcje, w których się znajduje: obramowanie płyty, część główna oraz tarcza herbowa z rozwiniętymi inicjałami fundatora i syglami oznaczającymi jego urząd. W tej ostatniej oddano graficzne rozmieszczenie liter i herbów na

kartuszu. Poniżej zamieszczono ponadto tłumaczenie inskrypcji. We fragmentach z Pisma Świętego wspierano się przekładem Biblii ks. Jakuba Wujka z 1599 r.⁸³, aczkolwiek poddano go znaczącym modyfikacjom – tak, aby możliwie najwierniej oddawał oryginalną, łacińską wersję wyrytą na zabytku, rezygnując jednocześnie z archaizmów. Opis herbów jest wzorowany na założeniach wydawców *Pomników epigrafiki i heraldyki dawnej Rzeczypospolitej na Ukrainie*⁸⁴.

EDYCJA ŹRÓDŁA

1) Opis zewnętrzny zabytku

Prostokątna płyta nagrobna znajduje się w kościele p.w. św. Michała Archanioła w Jabłonce Kościelnej, w kruchcie, umieszczona jest po prawej stronie od wejścia. Wykonana została z piaskowca szydlowieckiego⁸⁵. Napis w części głównej ryty wypukłe, kapitała renesansowa. W obramowaniu płyty napis ryty także, pisany od lewego górnego rogu w prawo, w rogach rzeźbione w kwiatowe kształty zworniki. Nad napisem w części głównej położony centralnie ryty wypukłe krzyż liliowy wpisany w prostokąt, po obu jego stronach sześcioramienne gwiazdy wpisane w koła, a po ich bokach ryte ornamenty roślinne. Cytaty z Księgi Hioba i Psalmu 27 wpisane w ozdobną rzeźbioną ramę. Kartusz herbowy umieszczony poniżej tejże ramy, pole kuliste, czwórdzielny, ryty wypukłe, wpisany w także rolwerkowe obramowanie rozpięte na krzyżu liliowym i otoczone rytym ornamentem roślinnym. W pierwszym polu herb Kościesza, w drugim Ślepowron, w trzecim Bończa⁸⁶ (w ukłonie herbowym), w czwartym Grabie.

2) Oryginalny tekst inskrypcji

W obramowaniu płyty:

MISERERE MEI DEVS | SECVNDVM MAGNAM MISERICORDIAM
TVAM ET SE|CVNDVM MVLTITVDI|NEM MISERATIONV^aM^a TVARV^aM^a DELE
INIQVITATEM MEAM⁸⁷.

W części głównej:

GENEROSVS AC NOBILIS VALEN|TINVS MOSCZICKI TRIBVNVS |
TERRÆ BIELSCENSIS IN TYBO|RY KAMIANKA ETC. HÆRES HVNC | LAPI-
DEM AD OSTIVM MONV|MENTI PROPRII FVTVRI EXI|STENS IN VIVIS PO-
SVIT ANNO | A CHRISTO DOMINO NATO 16^b00^b | ÆTATIS VERO SVÆ 44
CVIVS | ANNI DIESQ(Æ) SEQVENTES TAN|DEM POST DECESSVM EIVSDEM
| REQVIES SINT IN GRATIA DEI | OMNIPOTENTIS EIVSQ(Æ) SAN|CTA AC
ÆTERNA BENEDICTI|ONE AMEN. ¶IN TE DOMINE | SPERAVI NON CONFVN-
DAR | IN ÆTERNVM⁸⁸.

Iob XIII. | HIC EXPECTABO DONEC | VENIAT IMMVTATIO MEA⁸⁹.

CREDO VIDERE BONA DOMI|NI IN TERRA VIVENTIVM. | Psalm[o-
rum] XXVII⁹⁰.

W tarczy herbowej:

V[ALENTINUS] [<i>herb Kościesza</i>]	[<i>herb Ślepowron</i>] M[OSCZICKI]
T[RIBUNUS] [<i>herb Bończa</i>]	[<i>herb Grabie</i>] B[IELSCENSIS]

3) Tłumaczenie

W obramowaniu płyty:

„Zmiłuj się nade mną, Boże, według wielkiego miłosierdzia twego i według mnogości łask twoich zgładź nieprawość moją”⁹¹.

W części głównej:

Urodzony i szlachetny Walenty Mościcki, wojski ziemi bielskiej, w Tyborach-Kamiance itd. dziedzic, położył ten kamień do wejścia własnego przyszłego grobu będąc wśród żywych, roku od narodzenia Chrystusa Pana 1600, wieku zaś swego 44, któremu następne lata i dni, wreszcie [i te] po jego zgonie, niech będą odpoczynkiem w łasce Boga Wszechmogącego oraz jego świętym i wiecznym błogosławieństwem, amen. „W tobie, Panie, miałem nadzieję, niech nie będę zawstydzony na wieki”⁹².

Hiob 14. „Tu czekałem aż przyjdzie moja przemiana”⁹³.

„Wierzę, że oglądam dobra Pana w ziemi żyjących”. [Księga] Psalmów 27⁹⁴.

W tarczy herbowej:

Walenty [<i>herb Kościesza</i>]	[<i>herb Ślepowron</i>] Mościcki
wojski [<i>herb Bończa</i>]	[<i>herb Grabie</i>] bielski

2. Płyta nagrobna
W. Mościckiego w kruchcie
kościół parafialnego
w Jabłonce Kościelnej, stan
z 2 sierpnia 2013 r.
Fot. E. Kalinowski
W. Mościcki's
tombstone in the
vestibule of the parish
church in Jabłonka
Kościelna, condition
in August 2, 2013.
Photo by E. Kalinowski

BIBLIOGRAFIA

Źródła

Archiwum Diecezjalne w Łomży:

Sygn. II 318.

Archiwum Diecezjalne w Siedlcach:

Sygn. D 17, D 12, D 151.

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie:

Archiwum Skarbu Koronnego, dz. I, sygn. 47; dz. IV, sygn. 41.

Księgi grodzkie brańskie, sygn. 6, 44.

Metryka Koronna, sygn. 107.

Archiwum Narodowe w Krakowie:

Zbiór Zygmunta Glogera, sygn. 12, 15, 17, 19.

Centralnij deržavnij istoričnij arhiv Ukraïni, m. L'viv:

F. 812 (Kapicjana), opis 1, sygn. 11, 20.

Nacyânalny ģistaryčny arhiv' Belarusi, g. Minsk:

F. 1706 (Księgi grodzkie bielskie), op. 1, sygn. 11, 12.

F. 1708 (Księgi grodzkie brańskie), op. 1, sygn. 10, 21, 27, 31, 36, 69, 87, 94, 95, 96, 103.

F. 1715 (Księgi grodzkie drohickie), op. 1, sygn. 5.

F. 1744 (Księgi ziemskie bielskie), op. 1, sygn. 6, 7, 9.

Biblia ad vetustissima exemplaria nunc recens castigata: Hebraea, Chaldaea, Graeca et Latina, Lovanii 1547, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=FrdGAq9svGMC&hl=pl&pg=PA12#v=onepage&q&f=false>.

Biblia to iest księgi Starego y Nowego Testamentu według łacińskiego przekładu starego, w kościele powszechnym przyjętego, na polski język z nowu z pilnością przełożone..., przeł. J. Wujek, Kraków 1599, wersja elektroniczna: <http://www.madeljezuici.pl/biblia>.

Dokumenty Moskovskago Arhiva Ministerstva Ūstic'ii, t. 1, wyd. M.V. Dovnar-Zapol'skij, Moskva 1897.

Jagiellonki polskie w XVI wieku, t. 4, wyd. A. Przezdziecki, Kraków 1868.

[Nicetas z Heraklei], *Catena in beatissimum Iob absolutissima*, è XXIV. Græciæ doctorum explanationibus contexta, ed. L. Cum-Deo, trans. P. Comitulus, Lugduni 1586, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=n5c8AAAACAAJ&hl=pl&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>.

Orygenes, *Opera omnia*, ed. C. i C.V. Delarue, p. 1, t. 6, (*Patrologiae Cursus Completus: Patrologia Graeca*, t. 16), Lutetia Parisiorum 1862, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=tclLuuXonUoC&hl=pl&pg=PA5#v=onepage&q&f=false>.

Pomniki epigrafiki i heraldyki dawnej Rzeczypospolitej na Ukrainie, t. 1, *Ziemia lwowska dawnego województwa ruskiego*, red. W. Drelicharz, oprac. A. Biedrzycka, Kraków 2005.

Russkaâ Istoričeskâ Biblioteka, t. 33, *Litovskaâ Metrika*, od. 1, cz. 3, *Knigi Publichnyh del. Perepisi Litovskogo vojska*, wyd. S. L. Ptašickij, Petrograd 1915.

Opracowania

- Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794: spis. cz. 1, 1578–1620*, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 2017.
- Gloger Z., *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 1–4, Warszawa 1900–1903.
- Gloger Z., *Pisma rozproszone*, t. 1–3, red. J. Ławski, J. Leończuk, Białystok 2014–2016.
- Gołaszewski Ł., *Konflikty o dziesięciny w dawnej Rzeczypospolitej. Aspekty prawne i społeczne na przykładzie parafii Kobylin na przełomie XVI–XVII wieku* (praca doktorska napisana na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem dr. hab. A. Moniuszki), Warszawa 2021.
- Instrukcja wydawnicza dla źródeł epigraficznych*, oprac. J. Szymański, B. Trelińska, Lublin 2003.
- Jabłonowski A., *Podlasie*, cz. 3, (*Źródła dziejowe*, t. 17: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 6), Warszawa 1910.
- Jałbrzykowski A., *Rodzina Jałbrzykowskich herbu Grabie* [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 6, red. Sz. Konarski, Buenos Aires–Paryż 1974.
- Jamiołkowski S.L., *Kroniczka kuleskiego plebana. Historia parafii w Kuleszach Kościelnych. Edycja mazowiecko-podlaskich źródeł z XIX wieku*, oprac. M. K. Frąckiewicz, Łomża 2017.
- Jaszczołt T., *Napływ rycerstwa i szlachty na pogranicze mazowiecko-podlaskie w XV i pierwszej połowie XVI wieku (obszar dzisiejszego powiatu Wysokie Mazowieckie)* [w:] *Rody, rodziny Mazowsza i Podlasia. Źródła do badań genealogicznych*, red. D.K. Rembiszewska, H. Krajewska, Łomża 2013.
- Jaworski R., *Spis posłów koronnych na sejm koronacyjny w 1574 roku*, „Kwartalnik Historyczny” 2017, R. 124, z. 2.
- Jemielity W., *Jubileusz 500-lecia parafii Jabłonka Kościelna*, Jabłonka Kościelna 1993.
- Kaczorowski B., *O sztuce w Polsce* (*Dzieje Polski*, t. 8), Warszawa 1991.
- Kalinowski E., *Aktywność polityczna szlachty podlaskiej podczas pierwszego bezkrólewia*, „Kwartalnik Historyczny” 2016, R. 123, z. 2.
- Kalinowski E., *Historia obszaru gminy Kulesze Kościelne*, Kulesze Kościelne 2018.
- Kalinowski E., *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie*, Wysokie Mazowieckie 2015.
- Kalinowski E., *Ksiądz Stanisław Jamiołkowski – kuleski proboszcz i kronikarz* [w:] S. L. Jamiołkowski, *Kroniczka kuleskiego plebana. Historia parafii w Kuleszach Kościelnych. Edycja mazowiecko-podlaskich źródeł z XIX wieku*, oprac. M.K. Frąckiewicz, Łomża 2017.
- Kalinowski E., *Rys historyczny parafii w Wysokim Mazowieckiem do początku XIX wieku* [w:] *Słownik nazwisk mieszkańców parafii Wysokie Mazowieckie (XVIII–XIX wieku)*, oprac. M.K. Frąckiewicz, Łomża 2020.
- Kalinowski E., *Szlachta ziemi bielskiej wobec bezkrólewia w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2020.
- Kapica I., *Herbarz... (dopełnienie Niesieckiego)*, wyd. Z. Gloger, Kraków 1870.
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria nowa*, t. 9. *Województwo łomżyńskie*, z. 2. *Ciechanowiec, Zambrów, Wysokie Mazowieckie i okolice*, red. M. Kałamajska-Saeed, Warszawa 1986.
- Komorowska T., *Gloger: opowieść biograficzna*, Warszawa 1985.

- Matuszewski J., *Tytułomania szlachecka w świetle patronimików odurzędniczych*, cz. 2, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1970, t. 16.
- Plewczyński M., *Szlachta podlaska w wojsku polskim za ostatnich Jagiellonów*, „Studia Podlaskie” 1991, t. 3.
- Polski słownik biograficzny, t. 22, Wrocław-Warszawa 1977.
- Postowie ziemscy koronni 1493–1600, red. I. Kaniewska, oprac. W. Uruszczak i in., Warszawa 2013.
- Samusikowie K. i J., *Dwory i pałace Podlasia*, Białystok 2003.
- Słownik biograficzny białostocko-lomżyńsko-suwański, z. 1–3, red. A. Dobroński, Białystok 2002, 2003, 2005.
- Szymański J., *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa 2001.
- Uruski S., Kosiński A.A., Włodarski A., *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, Warszawa 1914.
- Urzednicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy, oprac. E. Dubas-Urwanowicz i in. (Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, t. 8), Kórnik 1994.
- Zugaj L., *Historia gminy Wysokie Mazowieckie*, Wysokie Mazowieckie 2008.

PRZYPISY

- ¹ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria nowa*, t. 9. Województwo łomżyńskie, z. 2. Ciechanowiec, Zambrów, Wysokie Mazowieckie i okolice, oprac. M. Kałamajska-Saeed, Warszawa 1986, s. 40 oraz fig. 262 (tu dobrej jakości czarno-biała fotografia zabytku).
- ² S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka kuleskiego plebana. Historia parafii w Kuleszach Kościelnych. Edycja mazowiecko-podlaskich źródeł z XIX wieku*, oprac. M.K. Frąckiewicz, Łomża 2017, s. 182–183.
- ³ J. Szymański, *Herbarz rycerstwa polskiego z XVI wieku*, Warszawa 2001, s. 22 (Bończa), 80 (Grabie), 135 (Kościeszka), 286 (Ślepowron).
- ⁴ W. Jemielity, *Jubileusz 500-lecia parafii Jabłonka Kościelna*, Jabłonka Kościelna 1993, s. 14; za: L. Zugaj, *Historia gminy Wysokie Mazowieckie*, Wysokie Mazowieckie 2008, s. 95, przypis 532.
- ⁵ L. Zugaj, *Historia...*, s. 95; E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie*, Wysokie Mazowieckie 2015, s. 92–93 (tu błędna sugestia piszącego te słowa, że płyta była pozostałością pierwszego drewnianego kościoła istniejącego w XV–XVII w.).
- ⁶ S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. 183. W dwóch miejscach zdarzyły się też błędy w odczycie rękopisu we fragmencie opisującym zabytek i jego losy; zob. tamże, s. 182 („Kościenę” zamiast „Kościeszę”), 183 („może” zamiast „noże”).
- ⁷ Ł. Gołaszewski, *Konflikty o dziesięciny w dawnej Rzeczypospolitej. Aspekty prawne i społeczne na przykładzie parafii Kobylin na przełomie XVI–XVII wieku*, praca doktorska napisana na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem dr. hab. A. Moniuszki, Warszawa 2021, s. 129–130, przypis 528.
- ⁸ I. Kapica, *Herbarz...* (dopelnienie Niesieckiego), wyd. Z. Gloger, Kraków 1870, s. 288.
- ⁹ S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodarski, *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, t. 11, Warszawa 1914, s. 292.
- ¹⁰ A. Jabłonowski, *Podlasie*, cz. 3, *Źródła dziejowe*, t. 17: *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 6, Warszawa 1910, s. 254.
- ¹¹ Z. Gloger, *Encyklopedia staropolska ilustrowana*, t. 1–4, Warszawa 1900–1903, passim; tenże, *Pisma rozproszone*, t. 1–3, red. J. Ławski, J. Leończuk, Białystok 2014–2016, passim. O miejscu urodzenia Glogera: T. Komorowska, *Gloger: opowieść biograficzna*, Warszawa 1985, s. 29–30.

- ¹² *Urzędnicy podlascy XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Dubas-Urwanowicz i in. (*Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy*, t. 8), Kórnik 1994, s. 61.
- ¹³ Zob. przypis 5.
- ¹⁴ Zob. *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa 1977, s. 139–151.
- ¹⁵ Zob. *Słownik biograficzny białostocko-lomżyńsko-suwański*, red. A. Dobroński, z. 1–3, Białystok 2002, 2003, 2005, passim.
- ¹⁶ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie, Księgi grodzkie brańskie [dalej: AGAD, Ks. gr. bran.]; Nacyânalny gistoryčny arhiŭ Belaruśi, g. Minsk, fond 1706 (Księgi grodzkie bielskie), opis 1 [dalej: NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1]; f. 1708 (Księgi grodzkie brańskie), op. 1; f. 1715 (Księgi grodzkie drohickie), op. 1.
- ¹⁷ Archiwum Narodowe w Krakowie, Zbiór Zygmunta Glogera [dalej: AN Kraków, ZZG]; Centralnij deržavnij istoričnij arhiv Ukraïni, m. L'viv [dalej: CDIAU Lwów], f. 812 (Kapicjana), op. 1.
- ¹⁸ AGAD, Archiwum Skarbu Koronnego, dział I [dalej: ASK, dz. I], sygn. 47; dz. IV, sygn. 41.
- ¹⁹ Anna Jagiellonka do Zygmunta III, Nowe Miasto, 3 XII 1591 [w:] *Jagiellonki polskie w XVI wieku*, t. 4, wyd. A. Przezdziecki, Kraków 1868, s. 333.
- ²⁰ *Katalog Zabytków Sztuki...*, t. 9, z. 2, fig. 262; S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. 183.
- ²¹ E. Kalinowski, *Historia...*, s. 102, 106–107; tenże, *Historia obszaru gminy Kulesze Kościelne*, Kulesze Kościelne 2018, s. 54–55.
- ²² T. Jaszczolt, *Napływ rycerstwa i szlachty na pogranicze mazowiecko-podlaskie w XV i pierwszej połowie XVI wieku (obszar dzisiejszego powiatu Wysokie Mazowieckie)* [w:] *Rody, rodziny Mazowsza i Podlasia. Źródła do badań genealogicznych*, red. D.K. Rembiszewska, H. Krajewska, Łomża 2013, s. 20; E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie...*, s. 107.
- ²³ E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie...*, s. 111.
- ²⁴ Tamże, s. 108; tenże, *Historia obszaru gminy Kulesze Kościelne...*, s. 56.
- ²⁵ AN Kraków, ZZG, sygn. 15, s. 45; *Posłowie ziemscy koronni 1493–1600*, red. I. Kaniewska, oprac. W. Uruszczak i in., Warszawa 2013, s. 199 (tu zniekształcona postać nazwiska).
- ²⁶ NGAB Mińsk, f. 1706, op. 1, sygn. 12, k. 387v; *Dokumenty Moskovskogo Arhiva Ministerstva Ŭsticii*, wyd. M.V. Dovnar-Zapoł'skij, t. 1, Moskwa 1897, s. 469; E. Kalinowski, *Aktywność polityczna szlachty podlaskiej podczas pierwszego bezkrólewia*, „Kwartalnik Historyczny” 2016, R. 123, z. 2, s. 260, 263.
- ²⁷ AGAD, Metryka Koronna, sygn. 107, s. 508; NGAB Mińsk, f. 1744, op. 1, sygn. 6, k. 406; f. 1706, op. 1, sygn. 12, k. 98; por. *Urzędnicy podlascy...*, s. 150.
- ²⁸ *Russkaâ Istoričeskâ Biblioteka*, t. 33, *Litovskaâ Metrika*, od. 1, cz. 3, *Knigi Publichnyh del. Perepisi Litovskogo vojska* [dalej: RIB, t. 33, od. 1, cz. 3], wyd. S. L. Ptašickij, Petrograd 1915, kol. 1058; E. Kalinowski, *Historia...*, s. 133; por. tamże, s. 107, gdzie omyłkowo podałem, jakoby jeszcze w 1567 r. z części swych dóbr Paweł służył osobiście.
- ²⁹ Por. M. Plewczyński, *Szlachta podlaska w wojsku polskim za ostatnich Jagiellonów*, „Studia Podlaskie” 1991, t. 3, s. 17–19.
- ³⁰ RIB, t. 33, od. 1, cz. 3, kol. 362.
- ³¹ Tamże, por. AGAD, Ks. gr. bran., sygn. 44, k. 59v, 270.
- ³² AGAD, Ks. gr. bran., sygn. 6, k. 560. Z imienia syna Pawła ostało się tylko ostatnie „s”, za czym może się kryć zarówno zapisane po łacinie Petrus, jak i Valentinus.
- ³³ NGAB Mińsk, f. 1715, op. 1, sygn. 5, k. 256.
- ³⁴ RIB, t. 33, od. 1, cz. 3, kol. 1058 (tłumaczenie własne).
- ³⁵ AD Siedlce, sygn. D 12, k. 41v.
- ³⁶ AGAD, ASK, dz. I, sygn. 47, k. 690; NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 27, k. 42v.
- ³⁷ AGAD, ASK, dz. I, sygn. 47, k. 199, 589v; dz. IV, sygn. 41, k. 36v.
- ³⁸ Tamże, dz. I, sygn. 47, k. 534, 753v.
- ³⁹ Tamże, k. 58.
- ⁴⁰ E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie...*, s. 101–102.
- ⁴¹ NGAB Mińsk, f. 1706, op. 1, sygn. 11, k. 205v.
- ⁴² Tamże, f. 1708, op. 1, sygn. 10, k. 767v.
- ⁴³ NGAB Mińsk, f. 1744, op. 1, sygn. 7, k. 1.
- ⁴⁴ AN Kraków, ZZG, sygn. 17, s. 405; NGAB Mińsk, f. 1744, op. 1, sygn. 9, k. 696.
- ⁴⁵ NGAB Mińsk, f. 1706, op. 1, sygn. 11, k. 143v.
- ⁴⁶ W owym czasie uzurpacje urzędów zdarzały się jeszcze dość rzadko.

- 47 NGAB Mińsk, f. 1706, op. 1, sygn. 11, k. 204v, 205v.
- 48 Tamże, k. 305v.
- 49 Tamże, k. 419.
- 50 *Deputaci Trybunału Koronnego 1578–1794: spis*, cz. 1: 1578–1620, oprac. H. Gmiterek, Warszawa 2017, s. 99. Według innego przekazu, mniej wiarygodnego, miał tę funkcję sprawować w 1585 r., zob. S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodarski, *Rodzina...*, t. 11, s. 292.
- 51 AN Kraków, ZZG, sygn. 19, s. 412.
- 52 Zob. I. Kapica, *Herbarz...*, s. 271–274.
- 53 Anna Jagiellonka do Zygmunta III, Nowe Miasto, 3 XII 1591, w: *Jagiellonki polskie...*, t. 4, s. 333.
- 54 *Urzędnicy podlascy...*, s. 55; zob. AN Kraków, ZZG, sygn. 15, s. 40, 317; *Posłowie ziemscy koronni...*, s. 293, 298, 310; R. Jaworski, *Spis posłów koronnych na sejm koronacyjny w 1574 roku*, „Kwartalnik Historyczny” 2017, R. 124, z. 2, s. 315; E. Kalinowski, *Szlachta ziemi bielskiej wobec bezkrólewia w XVI–XVII wieku*, Warszawa 2020, s. 255.
- 55 AD Siedlce, sygn. D 151, k. 91; A. Jałbrzykowski, *Rodzina Jałbrzykowskich herbu Grabie* [w:] *Materiały do biografii, genealogii i heraldyki polskiej*, t. 6, red. Sz. Konarski, Buenos Aires–Paryż 1974, s. 229; Ł. Gołaszewski, *Konflikty o dziesięciny...*, s. 130, przypis 528.
- 56 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 103, k. 51–53v.
- 57 Tamże, sygn. 96, k. 348; E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie...*, s. 156.
- 58 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 21, k. 459v; sygn. 103, k. 773–773v; zob. AD Siedlce, sygn. D 17, k. 270v–271; E. Kalinowski, *Rys historyczny parafii w Wysokiem Mazowieckiem do początku XIX wieku* [w:] *Słownik nazwisk mieszkańców parafii Wysokie Mazowieckie (XVIII–XIX wieku)*, oprac. M. K. Frąckiewicz, Łomża 2020, s. XXVII.
- 59 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 87, k. 330–330v (1600 r.); sygn. 94, k. 140–140v (1603); sygn. 95, k. 257v–258v (1605); *Urzędnicy podlascy...*, s. 50, 55.
- 60 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 21, k. 459v; sygn. 23, k. 1089v.
- 61 Tamże, sygn. 27, k. 42v; zob. wyżej.
- 62 W październiku tegoż 1615 r. powołany został jego następca na stanowisku wojskiego bielskiego, zob. CDIAU Lwów, f. 812, sygn. 11, k. 25.
- 63 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 31, k. 242v–243; AN Kraków, ZZG, sygn. 15, s. 193; CDIAU Lwów, f. 812, sygn. 20, k. 9v, 18v; E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Wysokie Mazowieckie...*, s. 102.
- 64 AN Kraków, ZZG, sygn. 12, s. 364.
- 65 Tamże, sygn. 19, s. 456; NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 37, k. 63v, 489–489v.
- 66 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 69, k. 173v; por. tamże, sygn. 36, k. 634 (tu w 1639 r. wymienieni Jan i Zofia, brak zaś Kazimierza).
- 67 Tamże, sygn. 37, k. 63v (tu omyłkowo zapisana jako Anna), 521–521v; zob. też: S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodarski, *Rodzina...*, t. 11, s. 292 (tu mowa też o synu Wojciechu, lecz jest to albo pomyłka, albo ślad XIX-wiecznego fałszerstwa, które miało ułatwić potomkom innych Mościckich wywód przed heroldią Królestwa Polskiego).
- 68 S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. 183; por. *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce...*, t. 9, z. 2, s. 40 (tu błędna informacja o marmurze).
- 69 B. Kaczorowski, *O sztuce w Polsce (Dzieje Polski, t. 8)*, Warszawa 1991, s. 52.
- 70 Archiwum Diecezjalne w Łomży, sygn. II 318, k. 3.
- 71 *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce...*, s. XXVI–XXVII; por. Ł. Gołaszewski, *Konflikty o dziesięciny...*, s. 129–130, przypis 528.
- 72 Por. E. Kalinowski, *Szlachta ziemi bielskiej...*, s. 120.
- 73 NGAB Mińsk, f. 1708, op. 1, sygn. 21, k. 459v; konsystorz pracował wówczas z dala od miasta z powodu zarazy, zob. AD Siedlce, sygn. D 18, k. 46–46v.
- 74 Zob. np. [Nicetas z Heraklei], *Catena in beatissimum Iob absolutissima, è XXIV. Graeciae doctorum explanationibus contexta*, ed. L. Cum-Deo, trans. P. Comitulus, Lugduni 1586, s. 118, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=n5c8AAAACAAJ&hl=pl&pg=PP1#v=onepage&q&f=false> [dostęp: 2 V 2022]; Orygenes, *Opera omnia*, ed. C. i C.V. Delarue, p. 1, t. 6 (*Patrologiae Cursus Completus: Patrologia Graeca*, t. 16), Lutetia Parisiorum 1862, kol. 373–378, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=tcjLuuXonUoC&hl=pl&pg=PA5#v=onepage&q&f=false> [dostęp: 2 V 2022].

- ⁷⁵ Zob. np. J. Matuszewski, *Tytułomania szlachecka w świetle patronimików odurzędniczych*, cz. 2, „Rozprawy Komisji Językowej Łódzkiego Towarzystwa Naukowego” 1970, t. 16, s. 188–189.
- ⁷⁶ I. Kapica, *Herbarz...*, s. 119, 151–153, 195–198, 228–229, 465; E. Kalinowski, *Historia obszaru gminy Kulessze Kościelne...*, s. 60.
- ⁷⁷ Tamże, s. 369, 410.
- ⁷⁸ I. Kapica, *Herbarz...*, s. 96, 143–144, 469–471; A. Jałbrzykowski, *Rodzina...*, s. 181–182.
- ⁷⁹ S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. 183; *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce...*, t. 9, z. 2, s. 40.
- ⁸⁰ Zob. I. Kapica, *Herbarz...*, s. 288; K. i J. Samusikowie, *Dwory i palace Podlasia*, Białystok 2003, s. 228; por. S. Uruski, A.A. Kosiński, A. Włodarski, *Rodzina...*, t. 11, s. 290–291.
- ⁸¹ S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. 183; zob. wyżej, przypis 6.
- ⁸² E. Kalinowski, *Ksiądz Stanisław Jamiołkowski – kuleski proboszcz i kronikarz* [w:] S.L. Jamiołkowski, *Kroniczka...*, s. XLI.
- ⁸³ *Instrukcja wydawnicza dla źródeł epigraficznych*, oprac. J. Szymański, B. Trelińska, Lublin 2003.
- ⁸⁴ *Biblia to jest księgi Starego y Nowego Testamentu według łacińskiego przekładu starego, w kościele powszechnym przyjętego, na polski język z nowu z pilnością przełożone...*, przeł. J. Wujek, Kraków 1599, wersja elektroniczna: <http://www.madel.jezuici.pl/biblia> [dostęp: 22 IV 2022].
- ⁸⁵ *Pomniki epigrafiki i heraldyki dawnej Rzeczypospolitej na Ukrainie*, t. 1, *Ziemia lwowska dawnego województwa ruskiego*, red. W. Drelicharz, oprac. A. Biedrzycka, Kraków 2005, s. 34–36.
- ⁸⁶ Zob. wyżej, s. 8.
- ⁸⁷ Zob. wyżej, s. 10.
- ⁸⁸ Ps 50(51) [w:] *Biblia ad vetustissima exemplaria nunc recens castigata: Hebraea, Chaldaea, Graeca et Latina*, Lovanii 1547, k. 216v, wersja elektroniczna: <https://books.google.pl/books?id=FrDGAq9svGMC&hl=pl&pg=PA12#v=onepage&q&f=false> [dostęp: 21 IV 2022].
- ⁸⁹ ^{a–a} Litera zapisana minuskułą.
^{b–b} Cyfry zapisane minuskułą.
^c Przed tym słowem umieszczono odstęp.
Ps 30(31) [w:] tamże, k. 212.
Por. Hi 14 [w:] tamże, k. 199v.
Ps 26(27) [w:] tamże, k. 211v.
Por. Ps 51,3 [w:] *Biblia...*, 1599, wersja elektroniczna: <http://www.madel.jezuici.pl/biblia/Ps.html> [dostęp: 22 IV 2022].
Por. Ps 30,2 [w:] tamże.
Por. Hi 14,14 [w:] tamże, wersja elektroniczna: <http://www.madel.jezuici.pl/biblia/Hi.html> [dostęp: 22 IV 2022].
^{94b} Por. Ps 26,13 [w:] tamże, wersja elektroniczna: <http://www.madel.jezuici.pl/biblia/Ps.html> [dostęp: 22 IV 2022].

THE TOMBSTONE OF WALENTY MOŚCICKI, THE WOJSKI OF BIELSK, FROM 1600. THE THING ABOUT THE MONUMENT AND ITS FOUNDER

The late-Renaissance tombstone of Walenty Mościcki (ca. 1555/6–1615), the wojski of Bielsk, is one of the few preserved monuments of this type in the borderland of historical Podlasie and Mazovia. It was funded by the dignitary himself during his lifetime. He was a person with a fairly high economic and social position. Due to the form of the monument, it was suspected that the hero might have been a Protestant, but other facts seem to contradict this. Most of the inscription consists of quotations from the Old Testament about repentance for sins, faith in God's mercy and eternal life after death. The tombstone features a four-fielded coat of arms with the emblems of Mościcki's ancestors.